

Богдан КИШАКЕВИЧ¹,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності,
ORCID ID: [0000-0001-5721-8543](https://orcid.org/0000-0001-5721-8543)

Олександр САВКА²,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ORCID ID: [0009-0000-6615-1969](https://orcid.org/0009-0000-6615-1969)

Богдан ЗВАРИЧ²,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ORCID ID: [0009-0004-9444-0257](https://orcid.org/0009-0004-9444-0257)

¹ Національний університет «Львівська політехніка»

² Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Прийняття: 01/07/2025
Рецензія: 10/07/2025
Публікація: 30/09/2025

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2025-3-4>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

JEL Класифікатор:
F14, F15, O24

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Кишакевич Б.,
Савка О.,
Зварич Б.,
2025

У статті досліджуються методологічні підходи щодо оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) на національному рівні в контексті євроінтеграційних процесів. Автори підкреслюють важливість системного аналізу ЗЕД для формування стратегії економічного розвитку. Визначено відмінності між макро- та мікрорівнем оцінювання, що зумовлює потребу в різних аналітичних інструментах. Систематизовано кількісні методи оцінювання, зокрема індексний аналіз, (розширювати) Data Envelopment Analysis (DEA), Stochastic Frontier Analysis (SFA), Principal Component Analysis (PCA), панельні моделі. Виокремлено також якісні методи, серед яких SWOT-аналіз, контент-аналіз, експертні опитування. Зазначено переваги інтегрованого підходу, що поєднує кількісні й якісні оцінки. Показано, що ЗЕД суттєво впливає на макроекономічну стабільність, інвестиційну привабливість та інноваційний розвиток. Оцінювання ефективності ЗЕД є основою для вдосконалення державної політики у сфері торгівлі. Окрема увага приділена відповідності національної торгівлі стандартам ЄС та цифровізації процедур. Стаття містить порівняльний аналіз підходів щодо оцінки ЗЕД у країнах ЄС, США, Японії та Україні. Наведено

ISSN 2786-5339 (print)
ISSN 2786-5347 (online)

класифікацію методів за рівнем складності, функціональною метою та джерелом даних. Запропоновано модель комплексного оцінювання ефективності ЗЕД. Зроблено акцент на стратегічному значенні ЗЕД для підвищення конкурентоспроможності країни. Визначено ключові показники, що мають враховуватись при формуванні національної зовнішньоекономічної стратегії.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, ефективність, євроінтеграція, кількісне оцінювання, якісні методи, національна економіка.

Bohdan KYSHAKVYCH, Oleksandr SAVKA, Bohdan ZVARYCH

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE EFFICIENCY OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES AT THE NATIONAL LEVEL IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

This article explores methodological approaches to assessing the efficiency of foreign economic activity at the national level in the context of European integration. It emphasizes that foreign economic activity plays a crucial role in a country's economic development and international competitiveness. The study outlines the differences between evaluating foreign economic activity at the macro and micro levels, highlighting distinct goals, indicators, and tools. At the macro level, foreign economic activity assessment focuses on GDP growth, trade balance, investment flows, and employment. At the micro level, attention is given to profitability, export competitiveness, and logistical performance. The article classifies and systematizes 14 quantitative methods, including index analysis, DEA, SFA, PCA, and panel econometric models. It also reviews qualitative methods such as SWOT analysis, expert surveys, and content analysis. A special emphasis is placed on integrated approaches. The authors highlight the importance of aligning foreign economic activity assessment with EU standards, including transparency, sustainability, and digitalization of trade processes. Key indicators for evaluating integration effectiveness, such as export diversification and compliance with EU regulations, are identified. It suggests a conceptual model for comprehensive foreign economic activity assessment using integrated indices. The need for strategic use of assessment results in public policy and export support programs is underlined. The authors argue that accurate FEA evaluation enhances policy efficiency and international trade performance. The study highlights the relevance of both traditional and modern methods, including machine learning and data mining. Attention is paid to regulatory factors, institutional quality, and geopolitical risks affecting foreign economic activity outcomes. The research stresses the growing role of digital tools and big data in trade analytics. The

findings contribute to developing a flexible and practical assessment framework for policymakers and economists. Overall, the paper provides a balanced and multi-level perspective on evaluating national foreign economic activity effectiveness.

Keywords: *foreign economic activity, efficiency, European integration, quantitative assessment, qualitative methods, national economy.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та активного розвитку інтеграційних процесів ефективність зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) набуває особливого значення для національних економік. Євроінтеграція вимагає від держав нових підходів щодо оцінювання результативності зовнішньоекономічних зв'язків з урахуванням стандартів, прийнятих у Європейському Союзі. Успішна участь у міжнародному поділі праці можлива лише за умови раціонального використання інструментів моніторингу та оцінювання ЗЕД. Зовнішньоекономічна діяльність – це не лише торгівля товарами й послугами, а також рух капіталів, трудових ресурсів, знань і технологій. Її ефективність прямо впливає на динаміку економічного зростання, конкурентоспроможність національних підприємств та інвестиційну привабливість держави. Зважаючи на актуальні виклики, зокрема воєнно-політичну нестабільність, трансформацію ринків та енергетичну кризу, постає необхідність формалізованого оцінювання ЗЕД із залученням як кількісних, так і якісних методів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі аналізу концептуальних основ оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності на національному рівні присвячено чимало публікацій. Так, стаття М. Кана та ін. [1] досліджує вплив диверсифікації експорту та імпорту, а також енергоспоживання на економічне зростання. Результати свідчать, що диверсифікація торговельних товарів позитивно впливає на зростання економіки, особливо для країн, що розвиваються. Стаття І. Позовної та ін. [2] аналізує взаємозв'язок між технологічним розвитком (інвестиції, експорт/імпорт високотехнологічних товарів і послуг, інноваційна активність населення) та макроекономічними показниками (ВВП, інфляція) у 11 розвинених країнах за 2011 і 2021 роки. Дослідження показало, що макроекономічна динаміка значною мірою залежить від технологічного розвитку, а не навпаки, і встановило статистично значущі залежності між індексом інфляції, ВВП на душу населення та інноваційними показниками. У дослідженні А. Оскана та М. Цілевєка [3] протестовано концептуальну модель, щоб з'ясувати зв'язок між зовнішньоторговельним балансом і економічним зростанням. На підставі даних по 126 країнах за 2011 – 2018

роки встановлено статистично значущий вплив співвідношення експорту до імпорту на ВВП на душу населення. Ю. Менг та ін. у статті [4] проаналізували вплив диверсифікації торгівлі, зелених інновацій та відновлюваної енергії на викиди вуглецю, з акцентом на споживчі викиди у країнах BRICST (Бразилія, росія, Індія, Китай, ПАР, Туреччина) за 1995 – 2020 роки. Результати свідчать, що всі три фактори зменшують викиди CO₂, тоді як економічне зростання навпаки – посилює екологічне навантаження, що вимагає гармонізації торговельної політики та інвестування в зелені технології.

У роботах Й. Ді та ін. [5], В. Шаха та ін. [6], Л. Лянга та ін. [7], Б. Кишакевича [8], А. Дітсоу та ін. [9] та інших висвітлюються теоретичні та практичні аспекти оцінювання ефективності зовнішньої торгівлі на макrorівні. Наявність значної кількості підходів щодо трактування економічної ефективності функціонування зовнішнього сектору обумовлює необхідність вироблення уніфікованої концепції аналізу продуктивності зовнішньоекономічної діяльності на макrorівні.

Мета статті – систематизація та порівняльна характеристика основних методів оцінювання ефективності ЗЕД національної економіки в контексті євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка ефективності зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) на національному рівні суттєво відрізняється від оцінки на рівні підприємства як за методологією, так і за цілями аналізу. На макrorівні основною метою є визначення впливу ЗЕД на економічне зростання, платіжний баланс, рівень зайнятості, розвиток інновацій та інтеграцію країни у світову економіку. На цьому рівні використовуються такі індикатори, як обсяг експорту та імпорту, сальдо торгового балансу, коефіцієнт відкритості економіки, структура зовнішньої торгівлі, притік прямих іноземних інвестицій.

Натомість на рівні підприємства оцінка фокусується на рентабельності експортних операцій, конкурентоспроможності продукції на зовнішніх ринках, логістичних витратах, митних бар'єрах та фінансових ризиках. Для цього застосовуються інші показники: прибутковість від ЗЕД, обсяг контрактів, частка зовнішніх продажів у загальному обсязі доходу, витрати на ЗЕД-операції, виконання умов міжнародних договорів.

Особливістю макрооцінки є врахування багатьох галузевих, регіональних і глобальних чинників, що впливають на зовнішню торгівлю. Водночас підприємства більше зосереджуються на власних конкурентних перевагах, оптимізації витрат і пошуку нових ринків. Оцінка національного

рівня потребує залучення міжгалузевих статистичних даних, моделей міжкраїної взаємодії, а також врахування політичних і гео економічних ризиків [2]. У свою чергу, підприємство керується здебільшого внутрішньою звітністю, маркетинговими дослідженнями і результатами комерційної діяльності.

Крім того, ефективність ЗЕД на рівні держави може мати відкладений ефект, що проявляється через мультиплікаційний вплив на інші сектори економіки. У підприємства результат зазвичай короткотерміновий і оцінюється за фінансовими циклами. Ще однією важливою відмінністю є наявність соціального і стратегічного компонента в державному аналізі, зокрема – зміцнення національної безпеки, диверсифікація зовнішніх ринків, імпортозаміщення.

Таким чином, оцінка ефективності ЗЕД на національному рівні носить системний, багаторівневий і політичний характер, тоді як на рівні підприємства – операційно-фінансовий і комерційний. Ці рівні доповнюють одне одного, але потребують різного підходу, інструментів і цілей.

У науковій літературі існує кілька підходів щодо оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності: ресурсно-орієнтований, результативний, інституційний, інтегрований. Кожен з них фокусується на різних аспектах ЗЕД.

Ресурсно-орієнтований підхід акцентує увагу на використанні експортного потенціалу, обсягів інвестицій, людського капіталу та інфраструктури. Результативний підхід ґрунтується на порівнянні витрат і результатів, зокрема обсягу експорту, імпорту, позитивного сальдо, приросту ВВП, надходжень від ЗЕД [4]. Інституційний підхід зосереджений на якісних індикаторах – регуляторному середовищі, відкритості економіки, прозорості митних процедур. Інтегрований підхід поєднує елементи попередніх моделей.

У таблиці 1 систематизовано 14 основних методів кількісного оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Вона охоплює як традиційні (індексний аналіз, регресія), так і сучасні підходи (DEA, SFA, машинне навчання). Окремі методи дають можливість оцінити відносну ефективність ЗЕД, інші – дослідити причинно-наслідкові зв'язки або сформулювати узагальнені індекси. Подані методи різняться за складністю, вимогами до даних і можливістю практичного застосування на макро- чи мікрорівні. Їх поєднання дозволяє отримати комплексну й обґрунтовану оцінку зовнішньоекономічної активності країни.

Таблиця 1. Методи кількісного оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності

№	Метод	Короткий опис
1	Індексний аналіз	Оцінювання динаміки показників ЗЕД у порівнянні з базовими значеннями.
2	Метод зведеного (інтегрального) показника	Агрегація кількох нормалізованих показників в один узагальнений індекс.
3	Data Envelopment Analysis (DEA)	Оцінка ефективності ЗЕД у порівнянні з найкращими практиками (відносна ефективність).
4	Аналіз стохастичного фронту (SFA)	Визначення ефективності з урахуванням випадкових збурень і похибок.
5	Метод ентропійної ваги	Об'єктивне визначення ваги для побудови інтегрального показника на основі інформаційної ентропії.
6	SWOT-аналіз	Оцінка сильних і слабких сторін ЗЕД, а також можливостей і загроз (якісно-кількісний метод).
7	Регресійний аналіз	Виявлення впливу різних чинників на ефективність ЗЕД.
8	Метод головних компонент (PCA)	Зменшення кількості змінних для побудови узагальнених індикаторів.
9	Гравітаційна модель	Моделювання обсягів торгівлі між країнами залежно від економічної маси та відстані.
10	Індекс Гіршмана-Херфіндаля	Оцінка концентрації або диверсифікації зовнішньої торгівлі.
11	Коефіцієнт RCA (Revealed Comparative Advantage)	Оцінка виявленої конкурентної переваги за окремими товарними групами.
12	Методи чутливості (sensitivity analysis)	Аналіз змін у результатах при варіюванні вхідних параметрів.
13	Панельні економетричні моделі (VECM, ARDL, GMM)	Моделювання динамічного зв'язку між змінними ЗЕД і макроекономікою.
14	Data Mining / Machine Learning	Використання алгоритмів ШІ для виявлення закономірностей у великих масивах ЗЕД-даних.

Джерело: сформовано авторами

Таблиця 1 охоплює широкий спектр аналітичних інструментів для вимірювання ефективності ЗЕД на національному рівні. Вона включає як статичні методи (наприклад, SWOT-аналіз чи Revealed Comparative Advantage (RCA) коефіцієнт), так і динамічні моделі, що дозволяють враховувати часові лаги – Vector Error Correction Model (VECM), Autoregressive Distributed Lag Model (ARDL). Особливе місце посідають методи інтегрального оціню-

вання, які дають можливість формувати єдиний індекс ефективності на основі багатьох показників. Методи DEA та SFA забезпечують відносну ефективність шляхом порівняння суб'єктів ЗЕД між собою або з теоретичними межами ефективності [8]. PCA та метод ентропії корисні при обробці великої кількості змінних, спрощуючи інтерпретацію результатів. Гравітаційна модель широко використовується в міждержавному аналізі товарообігу, враховуючи економічні та географічні чинники. Machine Learning методи дозволяють обробляти великі обсяги неструктурованих даних, виявляючи приховані патерни. Методи чутливості актуальні при аналізі сценаріїв впливу змін регуляторної політики на ЗЕД. Індекс Гіршмана-Херфіндала дозволяє оцінити рівень ризиків, пов'язаних з концентрацією експорту в окремих ринках. Загалом таблиця є аналітичним інструментом, що допомагає досліднику підібрати адекватні методи відповідно до цілей оцінювання.

До базових індикаторів, які дозволяють оцінити як загальну динаміку розвитку ЗЕД, так і її структурні характеристики в умовах євроінтеграції оцінювання ЗЕД, належать:

- частка експорту й імпорту у ВВП;
- сальдо торгового балансу;
- коефіцієнт відкритості економіки;
- індекси інтенсивності експорту;
- обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ);
- географічна та товарна диверсифікація експорту;
- індекс зовнішньоторговельної концентрації;
- показники інтегрованості до європейського ринку.

Застосування цих методів дозволяє отримати об'єктивну картину ефективності ЗЕД як у ретроспективі, так і в прогностичному періоді.

Особливість якісної оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності полягає в тому, що вона фокусується на аналізі не кількісних, але важливих аспектів, які суттєво впливають на результати ЗЕД [5]. Така оцінка дозволяє врахувати інституційні, правові, соціально-культурні та геополітичні чинники, які не завжди піддаються формалізації. Основними джерелами даних для якісної оцінки є експертні опитування, фокус-групи, інтерв'ю зі стейкхолдерами, аналіз стратегічних документів, контент-аналіз зовнішньоекономічних політик. Завдяки цьому можна виявити приховані бар'єри та потенціали, які не відображаються в офіційній статистиці. Наприклад, якісна оцінка може виявити проблеми з прозорістю митних процедур, довірою до регуляторних інституцій чи доступом до зовнішніх ринків.

Такий підхід особливо цінний у трансформаційних економіках, де кількісні дані можуть бути неповними або викривленими. Якісна оцінка доповнює кількісні методи, поглиблюючи розуміння причин виявленої ефективності або її відсутності. Вона дозволяє робити стратегічні висновки, спрямовані на вдосконалення регуляторної політики, системи державної підтримки експорту, а також на гармонізацію з європейськими стандартами. В умовах євроінтеграції вона допомагає виявити відповідність внутрішньої економічної політики критеріям ЄС [7].

Оцінювання за якісними критеріями також корисне при вивченні нових або складних для вимірювання показників, таких як ступінь цифровізації ЗЕД, екологічна відповідальність експорту, інноваційність продукції, що дозволяє враховувати комплекс суб'єктивних, але важливих оцінок підприємців, митників, інвесторів тощо. У прикладному аспекті такі оцінки можуть бути використані для формування національної експортної стратегії або програм розвитку міжнародної кооперації. Також якісна оцінка актуальна для оцінювання ефективності міжнародної технічної допомоги та виконання міжнародних зобов'язань. Вона враховує не лише «що досягнуто», а й «як саме це було досягнуто», що надзвичайно важливо в контексті сталого розвитку. Таким чином, якісна оцінка є важливим інструментом глибокого та комплексного аналізу зовнішньоекономічної діяльності.

Якісна оцінка ефективності ЗЕД дозволяє враховувати суб'єктивні фактори, пов'язані з євроінтеграцією, зокрема адаптацію до законодавства ЄС, зміну стандартів, гармонізацію митної політики і містить:

- експертне опитування;
- контент-аналіз зовнішньоекономічних стратегій;
- аналіз нормативно-правового поля;
- оцінку бар'єрів і стимулів до експорту та імпорту.

Серед кількісних методів оцінювання ефективності ЗЕД найбільш широко застосовуються індексний аналіз, регресійне моделювання та інтегральні показники. Індексний підхід активно використовують у статистичних службах більшості країн, зокрема Eurostat, OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) – для оцінки динаміки зовнішньоторговельних показників. Регресійний аналіз поширений в аналітичних підрозділах Світового банку, IMF та центральних банках, особливо для аналізу впливу експорту на ВВП та зайнятість.

Інтегральні індекси (наприклад, індекс зовнішньоекономічної ефективності) використовують на рівні національних урядів, зокрема в Китаї,

Польщі та Південній Кореї, де здійснюється стратегічне планування експортної політики. DEA та SFA-моделі поширені в академічних колах і державних економічних інститутах у Німеччині, США та Японії для галузевого аналізу конкурентоспроможності. Гравітаційні моделі особливо популярні в ЄС для прогнозування ефектів торговельних угод (наприклад, BREXIT), застосовуються Єврокомісією та дослідницькими інститутами типу CEPII (Centre d'Études Prospectives et d'Informations Internationales) [4].

Серед якісних методів найчастіше застосовується SWOT-аналіз у стратегіях розвитку ЗЕД, зокрема в урядових програмах України, Литви, Грузії. Контент-аналіз і експертні опитування активно використовуються у проєктах United States Agency for International Development (USAID), Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) для оцінювання бар'єрів у торгівлі. Оцінювання інституційної спроможності митниць або експортних агентств часто базується на якісних даних із Transparency International, OECD Trade Facilitation Reports.

Важливим сучасним трендом є поєднання кількісних і якісних методів, особливо в державних звітах ЄС та індикаторах сталого розвитку ООН, де оцінка базується одночасно на статистиці та якісній експертизі. Панельні економетричні моделі активно застосовуються в дослідженнях Європейського центрального банку (ЄЦБ) для аналізу впливу ЗЕД на макрофінансову стабільність.

У країнах, що розвиваються, особливо актуальними є методи інтегрального оцінювання та експертних опитувань у зв'язку з обмеженістю якісної статистики. В Україні у звітах Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Українського клубу аграрного бізнесу, Інституту економічних досліджень та політичних консультацій все частіше використовуються комбіновані підходи для оцінки ефективності торгівлі з ЄС. Таким чином, найбільш популярні методи – це ті, що забезпечують поєднання об'єктивності, наочності й адаптивності до різних економічних умов. Усі згадані вище методи можна класифікувати залежно від різних критеріїв (див. табл. 2).

Євроінтеграція змінює пріоритети у ЗЕД. Визначальною стає не лише кількість експорту, а його якість, відповідність стандартам ЄС, дотримання норм екологічності, прозорості, добросовісної конкуренції. Національним економікам необхідно впроваджувати методики оцінювання, які враховують інтеграцію до європейських ланцюгів вартості, ефективність інституційного супроводу ЗЕД, готовність до цифровізації процедур торгівлі.

Таблиця 2. Критерії класифікації методів оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності

Критерій класифікації	Категорія	Методи
За типом даних	Кількісні	Індексний аналіз, DEA, SFA, регресійний аналіз, гравітаційна модель, інтегральний показник, PCA, ентропійна вага, індекс Гіршмана-Херфіндаля, Revealed Comparative Advantage (RCA), панельні моделі, аналіз чутливості
	Якісні	SWOT-аналіз, експертні оцінки, контент-аналіз, аналіз нормативного середовища, кейс-аналіз
За рівнем застосування	Макрорівень	Індексний аналіз, гравітаційна модель, інтегральний показник, SFA, DEA, SWOT, панельні моделі
	Галузевий рівень	DEA, SFA, RCA, індекс концентрації, SWOT-аналіз, PCA, аналіз чутливості
	Мікрорівень	SWOT-аналіз, експертні оцінки, RCA, DEA, регресійний аналіз, аналіз чутливості
За функціональною метою	Описова (діагностична)	Індексний аналіз, SWOT, інтегральний показник, PCA
	Прогнозна	Регресійний аналіз, гравітаційна модель, панельні економетричні моделі
	Порівняльна (рейтингово-рівнева)	DEA, SFA, RCA, ентропійна вага
	Аналітико-стратегічна	SWOT, експертні опитування, контент-аналіз, аналіз чутливості
За джерелом інформації	Статистичні дані	Індексний аналіз, регресія, DEA, SFA, гравітаційна модель, панельні моделі
	Опитування/експертиза	SWOT, експертні оцінки, якісна діагностика
	Документи/законодавство	Контент-аналіз, аналіз інституційної відповідності
	Великі масиви даних (Big Data)	Machine Learning, Data Mining
За складністю реалізації	Прості	Індексний аналіз, RCA, SWOT, експертні оцінки
	Середньої складності	Інтегральний показник, PCA, гравітаційна модель, аналіз чутливості
	Складні	DEA, SFA, панельні моделі, Data Mining, Machine Learning

Джерело: сформовано авторами

Якщо мова йде про оцінку ефективності зовнішньоекономічної діяльності України, важливими критеріями ефективності стають глибина участі у програмах технічної допомоги ЄС, відповідність українських експортерів технічним регламентам ЄС, використання цифрових платформ типу e-Customs, індикатори торгівлі з країнами ЄС порівняно з третіми країнами.

У практиці державного управління ефективність ЗЕД оцінюється з метою:

- коригування зовнішньоекономічної стратегії;
- формування індикаторів оцінювання політики підтримки експорту;
- прогнозування впливу торгівлі на ВВП.

Статистичною базою для отримання такої оцінки є як внутрішні звіти Державної служби статистики, так і дані таких міжнародних організацій, як World Trade Organization (WTO), International Monetary Fund (IMF), Eurostat. Крім того, застосовуються інтегровані панелі оцінювання (performance scorecards), які об'єднують індикатори у сфері торгівлі, інвестицій, регуляторної відповідності.

Висновки та пропозиції. Оцінка ефективності зовнішньоекономічної діяльності на національному рівні є важливим інструментом стратегічного управління економікою в умовах євроінтеграції. Вона дозволяє не лише виявити сильні та слабкі сторони зовнішньоекономічної політики, а й приймати обґрунтовані рішення щодо подальшого розвитку країни. У ході дослідження встановлено, що існує суттєва різниця між методами оцінювання ЗЕД на макро- та мікрорівнях. На макрорівні ключовими є показники, що відображають динаміку економіки загалом: ВВП, платіжний баланс, рівень зайнятості, притік іноземних інвестицій. На мікрорівні увага зосереджується на рентабельності, логістиці, конкурентоспроможності продукції та дотриманні вимог зовнішніх ринків. У результаті дослідження було систематизовано 14 кількісних методів оцінювання ефективності ЗЕД, що містять як класичні статистичні підходи, так і сучасні інструменти аналізу великих даних. Зокрема, індексний аналіз, DEA, SFA, PCA, гравітаційна модель, Machine Learning та інші методи забезпечують глибоке та різнопланове вивчення процесів ЗЕД.

Крім кількісних, у дослідженні розглянуто і якісні методи – SWOT-аналіз, контент-аналіз, експертні опитування. Вони дозволяють врахувати суб'єктивні чинники, правові та інституційні умови здійснення ЗЕД. В умовах обмеженості статистичних даних, якісна оцінка є особливо цінною для формування національної стратегії торгівлі. Було визначено, що ефективність ЗЕД в умовах євроінтеграції потребує адаптації до стандартів ЄС, цифровізації процедур, прозорості регуляторного середовища.

Водночас важливими є такі індикатори, як експортна диверсифікація, відповідність технічним регламентам ЄС, участь у програмах технічної допомоги. Запропоновано класифікацію методів оцінювання за критеріями складності, джерелами даних, функціональною метою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Can M., Ahmed Z., Ahmad M. Economic progress in emerging countries: the roles of diversification of import and export products and energy consumption. *Environ Dev Sustain*. 2024. No 26. Pp. 18207 – 18229. <https://doi.org/10.1007/s10668-023-03386-8>.
2. Pozovna I., Krawczyk D., Babenko V. Advanced Technology Investment, Transfer, Export and Import: Determinants or Predictors of Economic Growth and Inflation Fluctuations? *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2023. No 7(4). С. 168 – 188. [https://doi.org/10.61093/fmir.7\(4\).168-188.2023](https://doi.org/10.61093/fmir.7(4).168-188.2023).
3. Özkan A., Civelek M. The effects of export import coverage ratio on economy. *Journal of International Trade, Logistics and Law*. 2021. No 7(1). С. 90 – 96.
4. Meng Y., Wu W., Wang Y., Duan Y. International trade diversification, green innovation, and consumption-based carbon emissions: The role of renewable energy for sustainable development in BRICST countries. *Renewable Energy*. 2022. No 198. С. 1243 – 1253. <https://doi.org/10.1016/j.renene.2022.08.045>.
5. Di Y., Zhi R., Song H., Zhang L. Development and Influencing Factors of International Trade in Digitally Deliverable Services. *Front. Psychol*. 2022. No 13. С. 908420. DOI: 10.3389/fpsyg.2022.908420.
6. Shah W., Hao, Hong Y., Rizwana Y., Ihtsham U., Assad U. The impact of trade, financial development and government integrity on energy efficiency: An analysis from G7-Countries. *Energy*. 2022. 255. 124507. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2022.124507>.
7. Liang Y., Galiano J., Zhou H. The environmental impact of stock market capitalization and energy transition: Natural resource dynamics and international trade. *Utilities Policy*. № 82. 2023. С. 101517. <https://doi.org/10.1016/j.jup.2023.101517>.
8. Кишакевич Б.Ю. Проблема вибору мір ризику в контексті світової фінансової кризи. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2010. № 20.2. С. 178 – 186.
9. Ditsiou A., Siskos E., Darvidou K. Efficiency of the intra-EU trade in goods and services: Geographical and product structure analysis. *Problems and Perspectives in Management*. 2023. №21(2). 653 – 666.

REFERENCES

1. Can M., Ahmed Z., Ahmad M. (2024) Economic progress in emerging countries: the roles of diversification of import and export products and energy consumption. *Environ Dev Sustain*. No 26. Pp. 18207 – 18229. <https://doi.org/10.1007/s10668-023-03386-8>.

2. Pozovna I., Krawczyk D., Babenko V. (2023) Advanced Technology Investment, Transfer, Export and Import: Determinants or Predictors of Economic Growth and Inflation Fluctuations? *Financial Markets, Institutions and Risks*. No 7(4). Pp. 168 – 188. [https://doi.org/10.61093/fmir.7\(4\).168-188.2023](https://doi.org/10.61093/fmir.7(4).168-188.2023).
3. Özkan A., Civelek M. (2021) The effects of export import coverage ratio on economy. *Journal of International Trade, Logistics and Law*. No 7(1). Pp. 90 – 96.
4. Meng Y., Wu W., Wang Y., Duan Y. (2022) International trade diversification, green innovation, and consumption-based carbon emissions: The role of renewable energy for sustainable development in BRICST countries. *Renewable Energy*. No 198. Pp. 1243 – 1253. <https://doi.org/10.1016/j.renene.2022.08.045>.
5. Di Y., Zhi R., Song H., Zhang L. (2022) Development and Influencing Factors of International Trade in Digitally Deliverable Services. *Front. Psychol*. No 13. P. 908420. DOI: 10.3389/fpsyg.2022.908420.
6. Shah W., Hao, Hong Y., Rizwana Y., Ihtsham U., Assad U. (2022) The impact of trade, financial development and government integrity on energy efficiency: An analysis from G7-Countries. *Energy*. No 255. P. 124507. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2022.124507>.
7. Liang Y., Galiano J., Zhou H. (2023) The environmental impact of stock market capitalization and energy transition: Natural resource dynamics and international trade. *Utilities Policy*. No 82. 101517. <https://doi.org/10.1016/j.jup.2023.101517>.
8. Kyshakevych B. (2010) Problema vyboru mir ryzyku v konteksti svitovoi finansovoi kryzy [The problem of choosing risk measures in the context of the global financial crisis]. *Scientific Bulletin of the National Forestry University of Ukraine*. No 20.2. Pp. 178 – 186. (in Ukrainian).
9. Ditsiou A., Siskos E., Darvidou K. (2023) Efficiency of the intra-EU trade in goods and services: Geographical and product structure analysis. *Problems and Perspectives in Management*. No 21(2). Pp. 653 – 666.